

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB, ILICA BROJ 31. HL. KAT.
RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 32.—, POLUGOD. K 16.—, ČETVRTGOD.
K 8.— POJEDINI BR. 1 K. IZLAZI TRI PUT MJESEČNO.

■ oči godišnjice ujedinjenja.

Elementarnom snagom, a proizašla iz punog osjećanja oslobođenja, očitovala se u narodu jugoslavenskom volja za ujedinjenjem, kad se austro-ugarska monarkija koncem oktobra prošle godine i formalno raspala. Većući aparatom sile, gospodovanja jednih nad drugima, tek umjetno, neorganski, narode, koje su dijelili svijetovi, a uz to sijući razdore da onemoguću ujedinjenje htijenja, nužno se morala raspasti, tek što je sazrela narodna svijest toliko, da je bila spremna na herojski čin. I tu se očitovalo, da su imponderabilija: veze srdaca, saglasnost mentalna, jače no materijalni uslovi istorijskog bivanja, toliko jake, te su nadvladale tisućodišnje spoljašnje goleme prepreke imanentnoj tendenciji za organskim ujedinjavanjem. I tu se obistinjuje rečenica Izraela Zangwilla, da je linija najvećeg, a ne linija najmanjeg otpora, put, koji treba da odabere jedan narod težeći za svojim ciljevima.

Ima tu mnogo sličnosti u udesu židovskoga naroda s udesom jugoslavenskoga. Vesnić je to, u svome češće spominjanom pismu, za srpski narod dobro istakao. Odatle i simpatično razumijevanje onih slobodnih duhova jugoslavenskih, narodnih i čovječanskih ujedno, koji u dubini svojih čuvstava proživljuju jedinstvo svoga naroda, za savremene težnje židovskoga naroda. I po toj sličnosti udesa bilo je ne samo našom logikom, već i našim afektom, određeno naše stajalište prema stvaranju Jugoslavije kao spoljašnje - političkom i unutrašnje - etničkom faktu. Pa evo, ta sličnost, a zajedno i istovetnost udesa traje i dalje: u tome, da moramo prevladati imperijalističke težnje, koje i nama ne će da dadu, što je neosporni zahtjev našega prava na nacijski život. Tek što nas taj imperijalizam ogorčuje u isti mah trostruko: kao naciju, kao državljane Jugoslavije i kao ljude, u kojima gori ideal pravde.

Još treba da se vrši unutrašnje ujedinjavanje. A u vezi s time odbacivanje navika, životnih formi, koje su došle doduše s polja, ali su se kao rda zagrizle u biće unutrašnjeg života. Namiće se prisposoba s narodom Izraelovim, što ga je od gradnje piramida za tuđe gospodare, ali i od misirskih lonaca proveo pustinjom silni Mojsija, da ostanu u prahu oni, koje

je cilj Obećane Zemlje zatekao u duši nepripravne. Valja sačekati, dok sazrije novi rod, spreman dušom za jedinstvo, duševno oslobođen. Može to da potraje još dugo; ali doći će! Doći će sklad između riječi i čina, kad će se morati da vjeruje u preporodnu volju. Mladost će doći, koja će bezuvjetno htjeti.

Treba znati u duši odolijevati iskuse njima prošlosti. Narodi nijesu nikad skupine heroja, u duševnom smislu najmanje. Treba spoznati, da im valja dati obnovu etnske orijentacije, početi s njihovom dušom. Koji ih vode, to bi trebali da budu svećenici narodnih ideala, koji umiju čekati i praštati i strpljivo naučati. Politika mladih naroda i naroda, koji se pomladuju, treba da bude zanos, koji crpe iz dubine duše i postavlja nedostižne ciljeve i ideje ravno u njih i ne da se sustaviti time, što odmiču u nedostižnost. U tome je neodoljiva snaga, koja vodi do dostižnih ciljeva, jedino u tome. Ne u zaključcima mirovnih konferencija.

Niti u negativnoj mržnji, koja propovjeda svoju nepogrešivost, a gradi židove prezira i nesnošljivosti između sebe i drugih. Vele, da je mržnja svojstvo jakih; ali nije li mržnja isto što i strah onih, koji još ne stekoše vjeru u neponištivost svoje individualnosti? Treba očistiti narode od poroka imperijalističke preuzetnosti. Ne valja se bojati, da privadajućih ih svečovječanskom zbljšavanju narušavamo njihovu nacijsku individualnost.

Politika stare Evrope ne može biti politika budućnosti ni u narodima ni među narodima. To je jasno svakome, kome je do sklada svijeta, pa makar i samo za to, da u njemu njegov narod zadobije sigurnost. Biće života jednoga naroda nijesu granice, omeđene bodljikavim žicama.

Te bodljikave žice još stoje. Narodi još nijesu u sebi prevladali rata ni stare Evrope, koja je dovela do njega. I mi to Židovi posvuda osjećamo i mi Židovi Jugoslavije ovdje u našoj domovini. Tek što smo mi Židovi jedini, koji to samo pasivno osjećamo. Ne ćemo da povredujemo svečanosti jednoga časa, kšto je ujedinjenje jednoga naroda jugoslavenskoga. Zato ne ćemo nízati velike i male provale mržnje, otrovne ubode i zablacene riječi protiv nas. Sve to još traje i trajat će i dalje i trajat će uvijek. Ali krug će ljudi, koji ne mogu da u sebi prevladaju infamija stare Evrope i duševno-razorne in-

famije njezina klanja, bivati sve to manji. Spoznaja će doći, da svaki narod, pa i onaj, koji odavna boravi na svome tlu, treba da nade novu domaju. Duboko treba zatrpati u zemlju stare kadavere, da ne šire svoje mljazme i da se njihova fosforesciranja ne učini svjetlom, što no zavađa i privlači do trulih rasadišta otrova.

Kroz nezdrave pojave sadašnjosti, kroza sve teške bolesti, koje prepaćuje naša domovina, kao i druge države, mi njezini Židovi, pozdravljamo godišnjicu njezina ujedinjenja svojom jakom vjerom u snagu njezine budućnosti, koja će da se stvori, kad dovrši svoj pustinjski put. I mi hoćemo da saradujemo mirno, bez velikih riječi i velikih gesta, u gradnji. Hoćemo, jer nam je to moralni imperativ. A malo je, što tražimo, no bili bismo vrijedni prezina, kad toga ne bismo zahtijevali: respekt pred našom čovječanskom i nacijskom individualnosti i časti. Neka se ne zaboravi, da je i u nas nastao novi naraštaj, kome se kićma uspravila.

Ruku, koja će nam se pružati, mi ćemo prihvatiti, da je muževno stisnemo. I u tom stisku oćutjet će se i naša čovječanska i nacijska samosvijest i bratska volja za saradnju.

Knjiga židovske budućnosti.

Ocijenjuje dr. inž. Avram Werber.

»Izgradnja zemlje Izrael«, naslov je knjizi Artura Ruppina. S pravom nosi taj naslov. U toj knjizi sadržana je izgradnja Palestine kao židovske zemlje. Nitko drugi ne bi bio u stanju, da napiše tu knjigu, da je napiše tako, kao što je to obavio vrsni upravitelj palestinskog ureda u Jafi; ta knjiga zapravo nije knjiga — ona je sama djelo, čin. U »Jüdische Zeitung« (broj 27. od 4. jula 1919.) piše Adolf Böhm o tom epohalnom djelu i medju ostalim veli: »... Otvorimo li tu knjigu, nestaje čitave magle, koja se dizala iz beskonačnih debata i neodgovornih projekata, nestaje magle, koja nam je zastrla vid za sve, što je moguće da se postigne i što je nužno da se poduzme. Nalazimo se sada na čvrstom tlu u providnoj atmosferi i gledamo jasno.«

Knjiga sadržaje nacrt za židovsko naselje, uzimajući u obzir najnovije prilike, nijedno pitanje ne pušta nerješeno, za sve

* »Der Aufbau des Landes Israel«.

nalazi pravi put. Promatramo plan za židovsku kolonizaciju u Palestini malo bliže. Onda će nam biti svi dosadnji i budući pothvati cijlonističke središnje uprave jasni.

I. Pretpostavka novoj židovskoj kolonizaciji u Palestini.

Iz I. poglavlja: »O sadašnjem židovskom pučanstvu u Palestini doznajemo, da je novi poljoprivredni mišub palestinski obuhvatao godine 1914. 12.000 duša, koje su bile razdijeljene na 43 naseobine, a na površini od po prilici 40.000 ha.

Jedno 60% toga pučanstva služi se jevrejskim jezikom, kao svagdanjim. Od 12.000 stanovnika u kolonijama bilo je 7.500 zaposleno u poljoprivredi, drugih 4.500 živjelo je kao obrtnici, trgovci, kočijaši, činovnici, učitelji itd., tek indirektno od poljoprivrede. Osim toga živjelo je još 3.000 Židova po gradovima i to kao trgovci, obrtnici, poduzetnici itd., a u vezi sa kolonijama. Prema tome imalo je svega 15.000 duša svoju egzistenciju po poljoprivrednoj kolonizaciji. Zato treba da upamtimo: 7.500 zemljoradnika ishranjivalo je još 7.500 ljudi, koji nijesu bili zemljoradnici.

Cjelokupno židovsko pučanstvo u Palestini brojilo je prije početka svjetskog rata 90.000 duša, dok je čitavo stanovništvo iznašalo oko 900.000 duša (statistika nije sasna točna).

Vrijednost poljoprivredne naseobine cijeni se, uključivo cijelog pokretnog i nepokretnog inventara, na 60 milijuna franaka, a godišnja žetva vrijedila je jedno 4 i tri četvrt milijuna franaka.

Broj radnika u svim židovskim kolonijama iznašao je oko 1500, sa obiteljima 3.500 duša, prema tome je gotovo 50% osoba, koje su se bavile poljoprivrednim radom, bilo radničkog staleža.

A ipak su obavljali posao većim dijelom nežidovski najmljenici.

Za trideset godišnji kolonizatorni rad zaista su to slabi uspjesi.

Ali dovoljno su nam uzto i poznate one poteškoće, koje su se stavljale na put čestitoj kolonizaciji na veliko.

Ruppini navada poteškoće, koje su oblasti stavljale pokušavajući da spriječe razvitak kolonija, nesavršenost turske gruntovnice, velike troškove za čuvanje, nestajicu agrarnog kredita na trgovačkoj podlozi.

Važno je pri tome, da ni nacionalni karakter kolonizacije nije sasna prodro i da radnici nijesu imali dovoljno spremne ni priprave za poljoprivredni rad. Premda su dosad privatnici i filantropske institucije jedno 100.000.000 franaka potrošili za kolonizaciju, sve kolonije reprezentuju tek vrijednost od 60.000.000 franaka.

Ovu pasivnu bilancu nalazimo zato, što ne može poduzeće kolonizacije da ujedno bude i trgovačko poduzeće. Ali imamo i stavki, na aktivnoj strani, čija se vrijednost ne da izraziti trgovački: obrazovanje ljudi za poljoprivredni rad, pronalazak pravog načina i metoda rada, osnutak tržišta za posao itd. U običnom jeziku rekli bismo: platili smo 40.000.000 franaka školarine, a stekli smo zato iskustava.

Ruppini ih nabraja. 1. Židovski naseljenik apsolutno je nespособan da se odmah naseli kao težak (seljak). Tek 2. ili 3. generacija biti će zato sposobna. Za sada

mogu da postanu samo oni pravi seljaci, koji su u kolonijama bili osobito vrijedni radnici i koji su oženjeni s jednako vrijednim ženama. A i ovi će imati samo skroman dohodak, i to ako se budu bavili dobivanjem krme, gajenjem marve i sadjenjem drveća, a žene kućanstvom. Kao uzrok navadja Ruppini, mali dohodak od sadjenja žita i ako se upotrebljuju evropske mašine.

Opreza radi dodaje Ruppini: »pri domaćem načinu poslovanja u zemlji«. Po našem mnijenju tu leži glavni uzrok malom dohodku. Što nam vrijede moderne mašine i sprave, ako se ne upotrebljavaju kako treba i ako u bitnosti ne mijenjaju čitav način obradivanja. I s najmodernijim plugom može se plitko orati. A što nam koristi mašina za mlaćenje, ako joj privedemo mršavu žetvu? Gnojenje, natapanje, promjena žitarica, izbor sjemenja, sagjenje biljaka za industriju, pravi način rada mogu veoma da utječu na porast produkata zemlje, osobito u predjelima sa zgodnim klimatskim prilikama. To nam potvrđuju brojke o porastu žetve u Europi, Americi i drugim kontinentima.

Moglo bi se dakle samo reći, da je dosadašnji način poljoprivrednog rada bio uzrokom nepovoljnim rezultatima i nerentabilnom poduzeću sisanja žita. U tome smo s Ruppinom sporazumni, da je zato Židov, koji dolazi iz dućana, pisarnice i radionice nepodesan materijal.

2. Ovi su sposobni da budu nasadnici: jer tu dolazi više trgovačka obrazovanost i inteligencija u obzir, nego li tjelesni rad; investirani kapital ukamaćuje se za jedno 10%. Ali moraju da rade sa jeftinijom radnom snagom Arapa.

Tome bi se moglo doskočiti, ako bismo izučili useljene nadničare u posebnim školskim farmama, pa osnivanjem zadruge i pripravljanjem mogućnosti da se s vremenom usamostale (kao maloposjednici, seljaci), jednom riječi obrazovanjem jednog zdravog pokoljenja vrijednih židovskih nadničara.

3. Maloposjednici (sade povrće i krmu, drže stoku i perad) i to na 10—20 dunuma (9—18 ha) zemlje, koja se može natapati, mogu da se uzdržavaju uz saradnju žene.

4. Za maloposjednika i seljaka veoma je važna saradnja žene. Mnogi eksperimenti nije uspio, jer je kod izbora koloniste uziman jednostrano samo muž u obzir.

5. Kolonije, koje su u nezgodnom položaju, s obzirom na saobraćaj ne mogu da uspejavaju.

6. Male kolonije nezgodne su, jer su troškovi za općenite svrhe preveliki za pojedince. Prava je veličina: najmanje 200 porodica.

7. Kriv je princip kod naseljivanja gledati na jeftinoću; treba se smjestiti dobro, pa makar skupo.

8. Samo naseoba u grupama preporučuje se i to u homogenom sastavu.

Na temelju ovo malo iskustava, koja zaista nijesu za skup novac stečena, Ruppini izradjuje svoje grandiozno djelo o radu naseobine i ne možemo dosta da se divimo njegovu duhu, koji je isto tako jak i svetstvan u kritici kao i u sazdanju. Obradujuć pri tom svaku sitnicu, a da uz to ni časka ne gubi iz vida cjelokupnost.

Prema određenju granica zemlje, pri čem se uzimaju u obzir povjesne i ekonomske prilike, ima Palestina 30.000 km površine, dakle tri četvrtine od Hrvatske i Slavonije odnosno tri petine Bosne i Hercegovine. Palestina obuhvata danas, kako je već gore navedeno, jedno 900.000 stanovnika (90.000 Židova, 80.000 Kršćana, ostali su muslimani). Dakle dolazi na km 30 duša.

Da Palestina prema tome može još primiti pučanstva, jasno je, i to toliko, da će vremenom zemlja moći imati židovsku većinu. Da se to omogući mora se sada obrazovati novi način zemaljske uprave, koja će za cijelo prelazno vrijeme, do doba samouprave, imati da se održi.

Ruppini predlaže slijedeći način uprave:

Mandatarna sila, koju će odrediti savez naroda imenuje guvernera, kojemu je povjerena općenita uprava zemlje i kontrola useljavanja, raspis i podioba javnih radnja. Guverner svake dvije godine saziva 30—50 osoba kao »zakonodavni savjet« (legislative council) i 6—10 članova kao savjetnike za upravu (executive council). Za poslove židovskog useljavanja i kolonizacije imenuje se (na prijedlog židovskog narodnog vijeća, jedan Židovski državni tajnik.

Ovo židovsko narodno vijeće (Vaad klali Pumi Jewish National Council) bira židovski svjetski kongres, a sastoji od 20 do 30 članova.

Kad narodna obrazovanost bude porasla, birat će narod mjesto ovih savjetnika sabor (kad najmanje polovica svih stanovnika preko 20 godina bude znala čitati i pisati), a poslije će birati i samog guvernera (kad dvije trećine izbornika bude znalo čitati i pisati). Ovoga sistema morat će se držati i upravne oblasti okruga i kotareva.

U svrhu izslijedjivanja nacionalne i kulturne autonomije Židova, biraju ovi građani ujedinjeni u »židovsku zajednicu« »vrhovni savjet« (20—30 članova) koji će imati dužnost i pravo da se brine za školstvo, dobrotvorne ustanove, vjeru, sudstvo, kontrolu i podupiranje židovskih useljenika i da raspisuje za to potrebne poreze. Židovski sveci vrijede kao opći javni sveci (isto tako kršćanski i muslimanski), subota se priznaje javno-pravno kao dan odmora Židova, hebrejski jezik kao jezik saobraćaja Židova i kao ravnopravan službeni jezik (sa arapskim); za građanske parnice Židova ustanovljuju se obranički sudovi, židovske općine vode sudstvo u bagateljnim parnicama Židova kao I. instancija, a najviša instanca je »vrhovni savjet«.

Uz jedinstvenost i uredjenje uprave zemlje mora da ide uporedo i napredak zemlje tehničkim radovima: Izvedbom javnih radnja, koje idu za asanacijom zemlje, za iskorišćivanjem vodene snage, izgradnjom novih saobraćajnih putova. Provedba ovih radnja ima da se preda židovskom narodnom vijeću odnosno društvu za kolonizaciju, koje će biti od narodnog vijeća osnovano.

Samom odvodnjom i isušivanjem, koje bi se postiglo regulacijom Jordana između jezera Hule i Tiberiasa, dobilo bi se za kulturu tla 200—300.000 dunuma.

Ruppin ističe uz to važnost n a t a p a n j a za produkciju zemlje (naziva ju da- pače »najznamenitijim metodom«) i misli, da bi se predradnjama za tu izvedbu — što traži mnogo vremena — odmah tre- balo započeti.

U savezu s ovim melioracionim rad- njama trebale bi se pobrinuti za iskorišći- vanje »bijelog ugljena« (vodene snage), što bi s obzirom na oskudicu ugljena u Palestini bilo veoma poželjno, i za podig- nuće velikih električnih cen- trala, iz kojih bi se preko čitave zem- lje dijelila električna energija.

Da se saobraćaj digne, treba izgraditi luke u Haifi i Jaffi, pa 180 km nove že- ljezničke pruge, najmanje 850 km cesta i puteva, a potrebna je gusta telefonska mreža. Da si uzmognemo stvoriti bar pri- bližnu predodžbu o veličini i mnoštvu to- ga rada, spominje se aproksimativna svo- ta, potrebna za izgradnju, sa 140 mil. franaka. Za stručnjaka je zanimljivo, da prati s kojom iscrpljivošću Ruppin obra- đuje potankosti ovih tehničkih pitanja.

I ako nije svako njegovo mišljenje sa- smisljivo, a po koji predlog o tome nije baš bez prigovora (To ne spada u okvir ovog glasila, zato pisac ovih redaka tu ne zalazi u ta pitanja) ipak ne možemo, a da ne priznamo divljenje ovom univer- salnom znanju i dubokom shvaćanju. Da se zemlja s obzirom na postojeći pravni poredak ne spriječi u svom razvitku pred- laže ponajprije Ruppin, da se n e s a v r e- m e n o p r a v o o nepokretnimama moderni- zuje u pogledu kupa, unesenja u gruntov- nicu, hipotekarstva, upotrebe zemlje, da se ukine zemlja »mirija«, da se reguliše porez (ukine »ašer«, desetina) i »Vengho« (temeljni porez) i napokon da se carinarski tarif izmijeni. Tako promijenjenim poli- tičkim pravnim i upravnim (administra- tivnim) prilikama prilagođuje Ruppin svoj program kolonizacije.

(Nastavak slijedi.)

Metoda cijonističke akcije.

Dr. D. P a s m a n i k, prije pri- vatni docent u Genevi, u posljednje vrijeme član krimske vlade, koji sad živo saraduje u odboru židovskih de- legacija u Parizu, objelodanjuje pod napisom »Istina o cijonizmu«, u lon- donskom »Jewish Times« članak, u kome kaže:

Ako se s jedne strane govori o velikim pobjedama cijonizma, koji je već tako reći ostvaren ili je barem na domaku ostva- renju, to se s druge strane tvrdi, da su se mase zavele, pa da su sadašnje cijonističke vodje izdale ideale našeg nezaboravnog vodju Herzla. Zangwill sam, koji je već odavna otpao od cijonizma, pače već i pre- stao studirati geografiju, da nadje bilo koji teritorij za naš narod, javno je to izjavio. Zašto su se cijonističke vodje zadovoljile s neopredijeljenom »Židovskom narodnom domajom« i nijesu tražile židovske države? Na to bi se moglo posve jednostavno odgo- voriti: Ta tko je Zangwilla i sve, koji su s njime sporazumni, priječio, da istupe kao junaci i zahtijevaju židovsku državu? Zašto nisu svi naši veliki političari, koji su razasuti po svim zemljama, pokušali zahtijevati, da se država internacijonalno prizna? Sve se to može pitati, ali protu- slovlja ne će riješiti. Neznam, što bi naši nezadovoljni političari postigli, ali jedno se može stalno reći: kad bismo i postigli

formalno priznanje svojih najdalekosē- njih zahtjeva, recimo židovsku državu sa svim formalnim atributima, cijonizam bi ostao u istoj situaciji, u kojoj jest. Ništa se ne bi promijenilo. Židovski narod izgubio je za dugih galutskih godina svoju dje- latnu energiju i posjeduje samo sposobnost pasivnoga otpora. Pa i tako je zaključio, da nešto stvara, leži to u liniji najmanjega otpora.

Što je cijonizam? Židovska država, koju dobivamo od jedne ili od mnogo velikih sila — i gotovo. Tako misli masa, a tako misle na žalost svi veliki i mali »sanjari iz geta.« Ali sve to nije ispravno. Hoće li se da svede cijonizam na najjednostavniji izraz, to on u prvome redu nije politički uspjeh, već samo zadatak za jednu organi- zaciju za ekonomske sile židovskoga na- roda. Ostvarenje cijonizma zavisi o tome, što će naš narod sam svojim silama stvo- riti. Što više ekonomskih sila bude cijoni- zam imao, to će brže moći da postigne poli- tičke uspjehe. Cijonizam je praktično u prvome redu problem naseljivanja Židova u masama u Palestinu, vrlo težak problem i pothvat, za koji treba na stotine mili- juna funti šterlinga, naročito kad se go- vori o emigraciji ne u Newyork ili Lon- don, u već gotove ekonomske centre, nego u Palestinu, gdje se mora sve tek s temelja stvarati. Ne radi se o useljivanju gradskih radnika i trgovaca, već o takovu uselja- vanju, koje ima da stvori ratarsko pučan- stvo. To sve nijesu pitanja uspjele politike, nego sistematskog organizovanja naših ekonomskih sila. U najboljem slučaju može politika za nas stvarati samo uvjete za rad, ali ne činjenice, zbilju.

Budimo otvoreni. U našoj epohi poli- tičke sentimentalnosti ne može se dozivati židovska država, gdje Židovi za sad čine samo manjinu u zemlji. Samo pjesnici mogu opetovati fraze: »Dajte zemlju bez naroda, narodu bez zemlje.« Istina je do- duše, da su Židovi narod bez zemlje, ali nije istina, da je Palestina zemlja bez na- roda. U istinu je Palestina samo zemlja, koja uz visoku kulturu može prehranji- vati daljnjih četiri milijuna ljudi. O to se upire cijonizam. Ali ne smije se zaboraviti, da će naša zbiljska politika početi istom onda, kad Židovi budu sačinjavali većinu palestinskoga pučanstva. Drugim rije- čima: moramo u prvom redu u narednim godinama naseliti u Palestinu šestohiljadu Židova. To je golema ekonomska zadaća. Prema računima najpozvanijih strukov- njaka treba nam za naredne godine naj- manje dvadeset milijuna funti, da uzmog- nemo upravljati sustavnom imigracijom u Palestini, to jest da što brže stvorimo ži- dovsku većinu u toj zemlji, većinu, koja ima da bude jaka u svojoj ekonomskoj i kulturnoj stvaralačkoj snagi, jaka ne pre- tenzijama nego realnom snagom. To je najpreća zadaća cijonizma, koja se ne da lako provesti. Da se to pitanje riješi, treba napon svih sila našega naroda, ma- terijalnih i duševnih. Ne smijemo se ba- vitij politikom ili jalovom kritikom. Treba skupljati sve sile naroda te ih po planu organizovati. Narod mora poznavati sve poteškoće zadatke, koja je pred nama, i mora da shvati, da o njegovoj energiji, njegovu organizovanju i njegovoj požr- tvovnosti zavisi postignuće našega ideala, to jest njegova spasa. Stojimo sad pred posve neočekivanom poteškoćom. Ekonom-

ske sile cijeloga istočnoga židovstva, koje je najvećma interesovano na cijonizmu, faktično su sada i još za više godina pa- ralizovane. Najvećim dijelom istočni su Židovi, poimence jugoistočne Rusije, opljačkani i uništeni, a židovstvo istoka posjeduje sad papirni novac, koji na me- djunarodnom tržištu nema gotovo nika- kove vrijednosti. Osim toga ne može se uopće organizovati radi potpunog rasapa Rusije. Zapadno evropskoga i američkoga židovstva sada je dužnost, da zapremi pra- zna mjesta, koja su nastala rasapom istočne Evrope, e da cijonizmu dade sred- stva, koja su potrebna za organizovanje početka iseljivanja u masama. Opetujem: u sadašnje vrijeme cijonizam nije poli- tičko nego ekonomsko pitanje.

Jevrejska legija.

(The Jewish legion. Hajdud haivri.)

F. B r e t h, Jevrej iz Češke, sada vojnik u jevrejskoj legiji u Palestini, šalje praškom cijo- nističkom listu »Židovské Zprávy« ovaj izvještaj:

U novembru 1917. izdala je engleska vlada istorički proglas, u kojemu je izja- vila simpatiju pokretu, koji je sebi uzeo zadaćom, da obnovi u Palestini jevrejsku domaju. Palestina bila je onda samo dje- lomice zaposednuta britskom vojskom. Ju- dea doduše bila je skoro ispražnjena od Turaka, ali Samarija i Galilea bile su još uvek u ruci neprijatelja. Malo za tim osno- vala se jevrejska legija, koja se poput če- škoslovačke vojske i poljačke legije pri- ključila vojskama Saveznika, da uz njho- vu pomoć postigne slobodu svoga naroda. Muževi, što se njoj priključise, nisu tako naivno mislili, da bi legija, ma i najveća, bila dovoljna, da sama oslobodi Palestinu; njima je bila zadaća, da dokažu, kako oz- biljno shvaćaju cijonistički ideal, da su pripravnji, da za taj ideal žrtvuju, što je čoveku najdraže — svoj život. Pokret, ma i najidealniji, ne shvaća svet ozbiljno, dok nije posvećen krvi. Vele: »Što ne vredi, da čovek za to umre, ne vredi, da čovek za to živi.« Mučenik je najbolji propagator, a to su imali na umu oni idealisti, što se javiše u legiju.

Engleska je vlada rekrutirala legio- naše po celom svetu, no 15.000 Jevreja iz Rusije, što se prijavilo u legiju, nije mo- glo biti otpremljeno u Palestinu. S toga se legija ograničavala na engleske gradja- ne i na Jevreje iz Amerike. Ali i tu je bilo raznih poteškoća, jer američka vlada nije dozvolila nikome, da stupi u britsku armiju, tko je po zakonu spadao u vojsku američku. Time su bili isključeni svi američki gradjani i negradjani, koji su iz- javili volju, da postanu američki gradjani i podigli t. zv. »prvi papir«. Usprkos tome prijavilo se mnogo tisuća muževa, iz ko- jih je izabrala engleska komisija jedno 8000 za službu sposobnih. Od njih kao i od nekoliko tisuća engleskih Jevreja i od nekoliko stotina Jevreja iz Argentine, Pa- lestine, Egipta i Grčke, engleska je vlada uredila četiri jevrejska bataljona. Ofici- jelno su ova četiri puka bila nazvana 38., 39., 40. i 42. Battailon Royal Fusiliers. Royal Fusiliers je londonski puk, a ima osim 4 jevrejska jedno 60 engleskih bata- ljona. Iskreno da kažem, iznenadilo je ovo uvrštenje u čisto engleski puk mnogo odu- ševljenih, koji očekivahu, da se za Jevreje

osnuje poseban puk s jevrejskim imenom, jevrejskom komandom itd., ali nije to bilo moguće iz administrativnih razloga. Nisu svi legionari bili Jevreji, prijavilo se i nekoliko hrišćana, što se oduševilo za cionizam, i među oficirima bilo je nekoliko hrišćana, na pr. Capt. Beatty, brat engleskog admirala i drugi. Svi vojnici i oficiri, Jevreji i hrišćani, imali su Davidovu zvezdu na rukavu svoje uniforme, a pojedini su se pukovi razlikovali bojom svoga Magen David.

Engleski legionari bili su većinom stariji vojnici, koji su imali za sobom godine iskustva u Franceskoj i drugde, no ostali su bili potpuno novajlije, a ovi se sakupiliše u Kanadi, gdje dobiše prvu svoju naobrazbu u tvrdjavama Windsor i Halifax. Od ovuda su ih otpremili u Englesku, gdje je u Hounslow blizu Londona ratna baza sviju R. F. Vožnja po Atlantskom Oceanu u prepunjenim ladjama, na moru, kreativim podmuklim podmorskim čamcima, ostale nezaboravna svima, što je poduzeše.

U jugozapadnom kutu Engleske, blizu varoši Plymouth, bio je poseban logor, koji je bio odredjen isključivo za jevrejske vojnike. Tko je imao prilike, da vidi taj logor, poneo je sa sobom sigurno dubok utisak. U idiličnoj primorskoj pokrajini dugi redovi vojničkih zgrada. Velika jevrejska zastava leprša nad glavnom stražom, a kuda oko gleda, odelenja ponosnih legijonaša, te se vežbaju u raznim granama ratnoga zanata.

Čim je vežba dovoljno uznapredovala, nastupili su legijonaši dugi put popreko Franceske i Italije preko Sredozemnog Mora u Egipat, gdje je bio u Heliopolisu blizu Kaira drugi jevrejski logor. Ovde su se aklimatizirali vrućoj klimi i potom su bili otpremljeni željeznicom preko Sinajskog poluostrva do cilja svoga dugog putovanja, u Palestinu. Mnogome bilo je kao da sanja: u februaru još šetao je po njujorškom Broadway, a u avgustu bio već u palestinskoj bojnoj liniji.

U jesen 1918. g. djeneral je Allenby, vrhovni komandant palestinskog fronta, udario na celoj liniji. Jevrejski su pukovi onda ležali u Jordanskoj dolini blizu Mrtvoga Mora, a bili su levim krilom engleske armije. Kako je poznato, turska je armija bila potučena u svojoj sredini, a tisuće Turaka i Nemaca bežalo je prema Arapskoj pustinji. Jevrejski su bataljoni dobili zapovest, da slede australsku konjicu do varoši El Salt, te da odvežu Turke od Arabije.

Bilo je to grozno nastupanje; dolina Mrtvoga Mora leži stotinu metara pod morskom razinom, a El Salt visoko u gorama. Nastupali smo po stazama uz strome bezdne, a bregove naokolo zaposeo je neprijatelj, koji je podjednako pucao u jevrejske redove. Vrućina je bila neizmerna, jer ni povetarac ne duva ovom mrtvom dolinom. Noge umornih legijonaša zapale su do gležnjeva u prašinu, koja se dizala u kovitlacima iznad napredujućih redova, te se prilepio na znojna lica, tako da su ki je vojnik imao doduše dve čuture, ali se mogle s njega odlupiti cele maske. Svakad se ta voda popila, druge vode nije bilo, a žedja je bila neopisiva. Mnogi se usput srušio, ali ostali su stupali napred i puk je stigao do svoga cilja ne samo u pravo vreme, nego 12 sati pred određeno

doba, a bio je prvi engleski puk, koji je stigao na bojište. Turska premoć bila je ogromna i lako su mogli sve Jevreje potučiti, no Turci izgubili su odvažnost, da dalje bojuju, a videći se odrezani, predavali su se na hiljade.

Veliki su bili gubici u tom boju, koji će za celo jedno opevati jevrejski pesnici. Doduše malo koji bio je ranjen od neprijateljskog oružja, ali mučni marševi u nezdravoj klimi imali su za posledicu, da je više od polovice obolelo od groznice, a mnogi jevrejski junak izdahnuo je svoju dušu u egipatskim bolnicama.

Za kratko vreme bio je puk tako oslabljen, da je morao biti dodelen drugim pukovima i tek kad su stigla pojačanja iz Engleske i Amerike, bio je ponovno postavljen.

Nakon 2000 godina dokazali su Jevreji, da ne samo kao pojedinci, već i kao armija znadu ratovati, a djeneral Allenby brzojavio je celome svetu o jevrejskom junastvu.

Lance Corporal F. Breth 9140
Coy >C<, 39th Btn. Royal
Fusiliés E. E. E. Palestine.

Ramleh Camp, Palestina, dne 11. avgusta 1919.

(Preveo J. J. ha-Even.)

Palestinski tjedan na Hanuku.

Poziv cion. akcionog komiteta i uprave narod. fonda, da se sabere svote, potrebne za osnutak vrtnog grada u Palestini na ime Maksa Norda u-a, u znak štovanja prigodom njegovog sedamdesetog rodendana — odjeknuo je snažno u najširim slojevima. Dosada su sabrane već lijepe svote, ali time još ne smijemo biti zadovoljni. Koju znamenitost sam dr. Nordau pripisuje osnutku ovakvog vrtnog grada, proizlazi najbolje iz pisma, što ga je priposlao glavnom uredu Žid. narodnog fonda. U pismu veli slavni vođa cion. pokreta slijedeće:

»Misa osnutka vrtnog grada lijepa je i plodonosna. Uspije li nam ostvarenje ove ideje, onda smo stvorili djelo, koje će jasno pokazati našem narodu, ostalim stanovnicima naše istorijske domovine, kao i cijelom svijetu, što znači naš povratak zemlji predaka za kulturu i napredak i kakav je duh, što ga mi u Palestinu unášamo. Smatraću čašću za svoj život, ako će mi uspjeti da dadem impuls ili barem poticaj za ostvarenje ovakvog djela...«

Sa raznih strana stigli su upravi ž. n. fonda prijedlozi, kako bi se najbrže sabrala svota od 10 milijuna franaka, koja je potrebna za izgradnju Nordau-ovog vrtnog grada. Ističe se, da su pojedinačne velike priredbe osobito podese za namaknuće sredstava za Nordau-ov grad. Stoga je uprava ž. n. fonda zaključila da pozove svoja povjereništva u svim zemljama, neka za trajanja Hanuke prirede »palestinski tjedan« u velikom stilu, a čist prihod neka bude namijenjen fondu za osnutak Nordauovog grada. Sudeći prema velikom odobravanju, s kojim je prihvaćena misao osnutka Nordau-ovog grada na tlu Žid. nar. f. u Palestini, može se pretpostaviti, da će palestinski tjedan svagdje biti impozantna manifestacija prijatelja Cijona u počast velikog boreca narodnog oslobođenja.

Širom svijeta.

Amerika i židovska prava. Kod banketa, što su ga newyorški Židovi priredili pri povratku Julijana W. Macka i Louisa Marshalla u Newyorku, reče Mack, da je cijelo židovstvo ujedinjeno u onome, što je Wilson jasno izrazio: »Židovski narod ima pravo na jednakopravnost posvuda na svijetu, jednakopravnost za pojedinca, jednakopravnost za židovski narod.« Cilj i ideal židovstva nije privileg za Židove, već naprosto jednakost i jednakopravan postupak. Boreći se za to nužno se borimo za prava svih narodnih manjina, u zemljama, gdje se ta prava nužno moraju priznati svim narodnim manjinama, hoćemo li, da rata nestane sa zemlje. I tako Židovi radeći za sebe zajedno rade za čovječanstvo. Uz to povjerena je njima i druga misija, koja je jednako vitalna, jet je akt pravde: uspostava židovskog naroda u Palestini. I ako Marshall dojako nije plaćao šekel, on je prema mandatu američko-židovskog kongresa podpirao prijedloge, koje je cionistička organizacija podastrla konferenciji mira.

Louis Marshall ističe, da je delegacija postigla religijska, ali i građanska i politička prava. Odsede ne će razlike vjere, rase ili narodnosti utjecati na vagu pravde. Pravo svakoga, da se služi svojim jezikom, jest zajamčeno, oskvrnaće sabata zabranjeno, uzgoj u kulturnom smjeru garantovan. Ta su se prava dala dobrovoljno, a održanje tih obveza postalo je internacionalnom stvari, a savez naroda ima da ih zaštiti i provede i da se bavi svakom kritikom, kojoj je predmetom izvršavanje ili osporavanje tih prava. Novi princip u internacionalnom zakonu narastvu uveo se. Sad je proveden princip, da se svaka povreda prava manjine smatra uvredom ne samo protiv pojedinaca, nego protiv zakona, koji vrijedi za sve civilizovane narode.

Ministar Beneš o židovsko-narodnom pokretu. Na putu iz Pariza u Prag izjavio se ministar Beneš u Zürichu izdavaču »Jüdische Presszentrale« vrlo simpatično o stajalištu čeho-slovačke vlade prema židovskome pitanju. Uputio je na prijazne izjave Masarykove i Tusarove i na svoje sklono stajalište prema nacijskim nastojanjima Židova i prema cijelom židovskom pitanju. U toplom tonu reče: »Ta poznato je širim krugovima, a odbor židovskih delegacija kod konferencije mira u Parizu dobro zna, da cijenim cionističke ideje i da prijazno susrećem židovsko-narodni pokret. To sam svoje uvjerenje opetovano jasno izrazio. Tek nedavno saopćio sam ovaj svoj nazor u pismu dru. Ludwigu Singeru, predsjedniku židovskog narodnog vijeća za Čeho-Slovačku. Bojazan da će se Židovi Čeho-Slovačke republike zapostaviti ma bilo u čemu drugim gradjanima, je neopravdana. Čeho-slovačka vlada nastojat će svim sredstvima, da ukloni dogodične nesporazumke.«

Dr. Beneš završio je s izjavom, da će najskorija budućnost pokazati, kako će Češka pravdom provesti postupak prema Židovima.

Pogromi u Ukrajini. Ukrajinski novinski ured javlja: Denjikinovi vojnici udarili su iza zauzeća Kijeva dvodnevni pogrom. Listine mrtvih u kijevskim no-

vinama sadržaju 27 imena žrtava pogroma. Čete generala Glasova opljačkale su u Bobrinskoj i Cvitkovu židovske trgovine.

Odbor židovskih delegacija u Parizu dobio je tačne vijesti o pogromima, koje izvadja Denjikinova vojska. Po tome je bilo pogroma u preko 30 mjesta, a broj žrtava prekoračuje nekoliko tisuća.

U Zvihilu trajao je pogrom 10 dana. Prvih dana samo se otimalo, a nije se prolijevala krv. Dne 15. augusta počelo je ubijanje Židova. Židovi su se sakrili u podrumima i na tavanima, ali zločinci su ih i tamo pronašli i nesmiljeno poubijali. Kad su se 28. augusta Poljaci približili gradu, zapalili su pogromisti grad i za kratko vrijeme ostao je od grada samo pepeo. Prema iskazima stanovnika Zvihila stradalo je smrtu preko tisuću Židova.

Gospodarski antisemitizam u Poljskoj. Židovske novine u Poljskoj pune su vijesti, koje dokazuju sistematsku gospodarsku bojkotnu politiku poljske vlade prema Židovima. Židovski trgovci soli javili su židovskim zastupnicima narodnog vijeća, da ih na granici pogranične oblasti sile na prodaju njihove robe poljskom kupovnom uredu s gubitkom, a ovaj uređ daje tu robu jedino hrišćanskim trgovcima. U Kolu povjerena je kupnja sirove kože po vladi jedino nežidovskim firmama, dok je židovskim trgovcima koža posve onemogućeno vodjenje trgovine. U Pettkovu zatvoreno je 14 židovskih pekarija s obrazloženjem, da ne pripadaju pekarskomu društvu, a ovo ne prima židovskih pekara.

Iz Bukovine. Sve narodne manjine u Bukovini zaključile su, da ne će birati za konstituantu. Ukrajinci, Nijemci i Židovi saglasno izjavljuju, da su kod podjele izbornih okružja oštećeni, da nije uveden proporcijski sustav, a izborna se agitacija sprečava prijekim sudom, opsadnim stanjem i cenzurom. S istih razloga su i neke rumunjske stranke u staroj Rumunjskoj proglasile, da će se suzdržati od izbora.

Iz Moravske. U Moravskoj obrazovalo se tajno društvo pod imenom »Modra zvijezda«, kome je svrha uništenje Židova pogromima po cijeloj Čeho-Slovačkoj. Čehoslovačka vlada saznala je za to i odredila sigurnosne mjere, da se pogromi, koji su bili zakazani za vrijeme visokih židovskih blagdana, spriječe.

Pruska vlada protiv izгона poljskih Židova. U sjednici pruske zemaljske skupštine od 3. oktobra izjavila je pruska vlada, da doduše imade vlast izagnati nepoćudne strance, ali dogod se na istoku ne srede prilike, ne kani toga učiniti, jer je iz razloga čovječnosti nemoguće izagnati bjegunce u Poljsku, gdje su pogromi protiv Židova postojana opasnost.

Palestina. O željeznicama u Palestini javlja se, da su u prometu pruge Kantara-Haifa 415 klm., Lud-Jeruzalem 60 klm., Lud-Jafa 20 klm., Rafa-Berseba 50 klm., Haifa-Dera 164 klm., Damask-Dera-Maan 460 klm., Haifa-Ako 17 klm.

38. (židovski) bataljun predao je muzeju Bezalel svoje ratne trofeje i pukovnijske znakove.

U Palestini osnovalo se židovsko filmsko društvo »Menorah«, kojim upravlja poznati židovski umjetnik Bendov.

Iz Švajcarske. U švajcarskoj narodnoj skupštini od 2. oktobra interpelirao je narodni vijećnik Brandt o pogromima u Galiciji, na što je vijećnik saveza Calonder odgovorio, da savezno vijeće u najvećoj mjeri saučestvuje sa žrtvama pogroma, ali da iz političkih razloga ne može poduzeti akcije. Interpelant se nije zadovoljio s tim odgovorom.

Iz Turske. Medžlis-Džismani i zastupnici carigradskih općina zaključili su u pogledu učestvovanja židovskog pučanstva kod izbora za zakonodavno tijelo, da nemaju učestvovati kod izbora, jer se provadjaju po starom izbornom zakonu, koji ne garantuje prava manjina tako, da izabrani zastupnici ne bi izražavali volju židovskog naroda. Židov. bij pučanstvo moglo učestvovati kod izbora, kad bi vlada omogućila Židovima, da u skladu sa Wilsonovim načelima biraju svoje zastupnike neovisno u zasebnom kolegiju.

Turski ratni ministar Nazim paša izdao je naredbu, po kojoj su odele Grci, Židovi i Armenci slobodni od vojničke službe.

Arap i Židovi. List »Hadašot haarec« saopćuje, da je arapsko novinstvo u Damasku u posljednje doba prestalo da se baviti toliko s cionizmom kao prije. Tu i tamo čuje se još koja oštra riječ, ali u glavnome nema više onog otrova, kojim se o cionizmu prije govorilo.

20. tamusa posjetio je Emir Feiz ul hahambašija od Damaska, s kojim se razgovarao tri četvrt sata, pa je izrazio svoje simpatije za cionizam sa stajališta svoga političko-semitskoga naziranja. Mjesne novine nijesu prigovarale tome posjetu.

Židovsko pitanje u Rumunjskoj. U »Humanité« od 15. septembra objelodanjuje rumunjska socijalistička skupina izjavu, koja ističe potrebu održanja principa etničke i religijske zaštite manjina u Rumunjskoj. Rumunjska se knati potpisati ugovor, jer sadržaje klauzulu, koja krunji suverenost zemlje i ne će da prihvati kontrolu lige naroda. No ne radi se o povrijedi suvereniteta. Na nestecu poznata je povijest vladajućih boljara u Rumunjskoj i zna se, što su kadri učiniti. Ta oni su imali odvažnosti da iz Židova učine posljednje robove Evrope. Samovlasti tih ljudi ne može se prepustiti preko dva milijuna Mađjara, 781.000 Nijemaca, 638.000 Rusina, 749.000 Židova, 282.000 Srba, 25.000 Poljaka, 80.000 Slovaka, 41.000 Rusa i 35.000 Bugara. U najgori položaj dospjeli bi Židovi, jer oni ostaju bez ikakve mogućnosti zaštite, a nije tajna, da se Bratstvo najviše radi toga krati potpisati mirovni ugovor, jer se tiče i Židova. Poznate su sve muke, koje su Židovi prepatili pod gospodom. Način, kako se primjenjuje dekret o naturalizaciji Židova, opravdava svaku bojazan. Hoće li se rumunjska reakcija moći odteći lijepe prilike odvajanja mržnje, koju mu pruža židovstvo? Rumunjskoj se oligarhiji ne smije vjerovati, princip etničke zaštite manjine mora se održati dokle god sam narod ne bude zavladao zemljom.

Britski glas o protupalestinskim intrigama. »Palestine« piše u članku od 23. augusta:

»Nešto direktnija kritika (t. j. nego na arapskoj politici Franceske) mora da se vrši na franceskom stajalištu prema židovskoj Palestini. Prosječni franceski žur-

nalista sklon je pisati o cionizmu i o židovskoj Palestini, kao da je to samo izlika, koje se latila Velika Britanija, da suzbije franceske zahtjeve u blizom orijentu. Ova vrsta sljepoće ne dolikuje jednome inteligentnome narodu. Židovski narod, koji broji 15 milijuna ljudi, koji su porazdijeljeni na sve važne centre svijeta, realni je faktor. Za židovski je narod najjači interes židovska Palestina i na nju je čekao i za nju radio dva tisućljeća. Sad se židovska Palestina židovskome narodu obećala i dostižna mu je. Jao narodu, koji bi se stavio među židovski narod i židovsku zemlju. Spoti s Franceskom, koji oni franceski intriganti hoće da podvale židovskom narodu, posve je suvišan spor i uvredljiv za obje stranke, rekli bismo za Francesku dvostruko uvredljiv. Ispitaju li se brižljivo pojedinošću situacije, može se spoznati, da nema konflikta između opravdanih zahtjeva Franceske u Siriji i prava židovske Palestine. Okane li se Francezi svake želje, da spriječe židovski narod, da sagradi Palestinu svojom narodnom domajom, ili da razdijele ili prihvate teritorijsku cjelokupnost židovske domaje, onda ima puno razloga, da bi mogli postati dobri susjedi. Židovski narod čezne jako za tim. Njegove vode živo žale, da su do jako franceske publiciste i franceske diplomate bile odviše nemarne, da u tom pogledu dođu u susret dobrim namjerama Židova i odviše tromi, da spoznaju važnost i postojanost židovske Palestine i vitalnu potrebu za Francesku, da sebi osigura naklonost tako mnogobrojnog i uplivnog naroda kao što je židovski. Francesko državničko umijeće treba da oslobodi svoju orijentsku politiku od klerikalnih i spekulativnih financijskih konvencija, koji njome sad vladaju, te da joj privede zraka i svijetla.

Publikacija »Odbora židovskih delegacija«. Kopenhagenski cionistički uređ javlja:

»Odbor židovskih delegacija kod mirovne konferencije« objelodanjuje pod naslovom: »Nacionalna prava Židova istočne Evrope« na francuskome jeziku skupinu studija, koje s teoretskog i praktičnog stanovišta obrađuju pitanje židovskih nacionalnih prava u dijaspori.

Na predgovor dra. Leona Reicha nadovezuje se kratak prilog M. Usiškina, predsjednika židovske nacionalne skupštine u Ukrajini pod naslovom »Razvoj povijesti. U tome se prilogu napominje, kako je nacionalni pokret u zadnjem stoljeću zahvatio i ujedinio Grčku, Belgiju, Italiju i Njemačku, kako je nadalje oslobodio Ugarsku, Jugoslaviju, Rumunjsku, Bugarsku, Finsku i Arabiju — preporodio Poljsku i Čehoslovačku te nastavlja svoje djelovanje u preporodu Armenije i Eree Izraela. Sada treba privesti u život važan princip »prava nacionalnih manjina s potpunom autonomijom u svojim unutarnjim stvarima«. To je nov princip, koji nije svagdje priznat, ali je »njegovo ostvarenje isto tako historijski neosporivo, kao što i ostvarenje slobode pojedinaca i slobode država«.

Na to slijedi članak »Nacionalni zahtjevi Židova« od Leona Motzkina, glavnoga sekretara odbora židovskih delegacija. Ovaj je članak bio podloga mnogom vijećanju posebne komisije »Odbora židovskih delegacija« o memorandumu, koji se imao predati mirovnoj konferenciji. Pisac

polazi sa općenitoga stanovišta te se bavi najvažnijim životnim pitanjima židovskoga stanovništva u pojedinim državama istoka i razlaže, kako se njihova egzistencija i daljnji razvitak može osigurati samo priznanjem nacionalnih prava. Tu se u jednom zaključku navode židovski zahtjevi.

Sudac Julien W. Mack, predsjednik »Odbora židovskih delegacija« i »Amerikanskoga židovskog kongresa«, piše u jednom kratkom članku o »Radu američanskog židovskog kongresa«. Dr. Osias Thon, predsjednik židovskog narodnog vijeća Poljske, pisao je prilog pod naslovom »Od pojedinca, kroz čovječanstvo k narodnosti« u kome razlaže međusobnu vezu ovih triju pojmova u posebnom slučaju židovskoga naroda.

Sljedeći članak Nahuma Slouscha: »Rasno čuvstvo i velike židovske mase«; na to prilog I. Černofa o »zastupstvu manjina« i napokon članak B. G. Richardsa, tajnika delegacije američko-židovskoga kongresa, pod naslovom: »Zahtjevi židovskih prava«.

O »stanju Židova u Poljskoj i njihovim zahtjevima« piše dr. Leon Reich, predsjednik židovskog narodnog vijeća za istočnu Galiciju; o »židovskom pitanju u Litvi« piše S. Rosenbaum, državni sekretar u Litvi; o »Židovima u republici Čehoslovačkoj« dr. Hugo Bergmann, član židovskog narodnog vijeća za Čehoslovačku; o »zadnjoj fazi rumunjsko-židovskog pitanja« E. F. Braunstein, član odbora židovske delegacije, i napokon o »pravima židovskih manjina u starom poljskom kraljevstvu« piše dr. Ringel, član židovskog narodnog vijeća za istočnu Galiciju.

Tendencijozna izvješća poljskih novina. Poljsko, a i dio njemu sklonoga evropskog novinstva, nastoji na svaki način pobuditi sumnju, kao da tobože židovske organizacije hotimično tajе i umanjuju pogrome i izgrede u Ukrajini i da naprotiv pretjeruju kod izvješća o »mnogo manjim izgređima« u Poljskoj.

Na to je ured cionističke organizacije u Kopenhagenu ustanovio, da su već 13. juna zaustavljena 3 odaslanika židovske ukrajinske organizacije po poljskoj vojnoj oblasti (zapovjednik Koslowski) u gradu Bakšeti, blizu Lida. Usprkos tome što su gospoda izjavila, kojom svrhom putuju i ma da su pokazali putnice poljske oblasti u Ukrajini i cio materijal, koji je dijelom pisan, a dijelom tiskan o ukrajinskim pogromima, ipak im je rečena oblast zabranjena, da nastave put. Materijal im je oduzet s izjavom, da će biti otpoisan poljskom ratnom ministarstvu. Uzalud su odaslanici nastojali, da se propitaju u Varšavi te da uvjere oblast, da se objelodanjenje ukrajinskih pogroma ni malo ne kosi s interesima Poljske. Dva mjeseca prodjoše, dok im je napokon uspelo da pređu litavsku granicu — i tek tada saznadoše, da cio taj materijal, koji se nalazio u vlasti poljskih oblasti, nije bio poznat ni Poljskoj ni ostaloj Evropi.

Ta činjenica jasno dokazuje, da su neistiniti svi pokušaji poljskog novinstva, koje nastoji da dokaže, te je ovo tobožnje zatajivanje ukrajinskih pogroma neka maskinacija protiv Poljske. Materijal o pogromima u Ukrajini nije bio objelodanjen jedino s toga razloga, što su granice Ukrajine bile strogo zatvorene.

Opoziv dosadašnjeg engleskog poslanika u Varšavi. »Foreign Office« u Londonu javlja, da je Sir Horace Rumbold imenovan engleskim poslanikom u Varšavi. To znači, da je dosadašnji poslanik Wyncham opozvan, jer nije dorasao situaciji. Ova diplomatska promjena u Varšavi dokazuje, da engleska vlada prati s velikim zanimanjem razvoj prilika u Poljskoj.

Iz cionističkog svijeta.

Cionistička konferencija u Chicagu. (Nastavak izvještaja.)

Brandeis je u svome izvještaju o Palestini istakao, da je politička situacija izvanredno povoljna. Vrijeme za praktični rad je počelo. Prostranoj imigraciji mora predhoditi opsežna borba protiv malarije. Predlaže, da Narodni fond, Zion Commonweath i druge kolonizacijske korporacije pokreću kupnju zemljišta u velikom opsegu. Da se spriječi pješćanje tla, stabilizuje kiša i namakne zaliha drva, valja zemlju pošumljivati. Razvitak treba da se sazda na ratarskoj, industrijskoj i kulturnoj osnovci. Princip, za koji su se cioniste borili 23 godine, sankcioniran je po javnom i zvaničnom mišljenju i zato bi političke diskusije trebale da prestanu. Svakoga Židova valjalo bi na to pozvati, da učestvuje u praktičkim zadacima. Sve razlike mišljenja, koje sad postoje u pokretu i koje se tiču pokreta, treba da prestanu. Razvitak židovske Palestine može se u cijelosti provesti, a položaj i blagostanje drugih naroda znatno popraviti.

Konvencija je jednoglasno odobrila ovaj izvještaj.

Na to je gospodja Fels, poznata pobornica zemljišne reforme u smislu Henry George-a, koja je u prošlogodišnjoj konferenciji potpisala milijun dolara za koloniju u njezinu smislu, govorila o nacionalizaciji tla i o Arapima. Vodjeni načelom potpune demokracije moramo oprezno primjenjivati metode kod nacionalizovanja, da ne kompromitujemo najviše interese nove države privatnim zemljišnim spekulacijama i zemljišnim monopolima. Nova će forma vlade u vezi s novim zakonskim uređenjem i prednostima moderne civilizacije dovesti do golemog porasta vrijednosti tla, koji ne smije da bude u prilog izrabljivaocima, već zajednici. Prenagljeni postupak može da bude opasan s obzirom na Arape, koji imaju polovicu tla. Kako je njih 95% analfabeta, ne mogu se brzo prilagoditi zakupnom i poreznom sustavu. Predlaže s toga, da se za sad pusti s vida arapski zemljišni posjed i da se progresivni princip primijeni samo kod turskih krunskih dobara i zemljišnog tla nearapskog pučanstva. Osnovkom za državne svrhe neka se uzme zakupnina, a na poreznom sustavu neka se ništa ne mijenja. Osiguranjem tla za naseljenike, koji se s mjesta bona fide useljuju, može se spriječiti, da arapski posjed može biti kupljen uz nisku cijenu pa će Arapi pomalo spoznati našu dobru vjeru i organizovati će se po jednakim poreznim i zakupnim načelima kao ostalo pučanstvo. Time će se ukloniti trvenja s urodjenim pučanstvom.

O političkoj situaciji u Palestini reče profesor Feliks Frankfurter, član

američke mirovne delegacije u Parizu, da se cionistička stvar s mirnim dostojanstvom iznijela pred vijeće deseterice i da između članova mirovne konferencije nije bilo razlikosti mišljenja o tome. Faktično, i ako ne formalno, prihvaćena je cionistička stvar pred konferencijom mira. Nema pogadjanja, tajnih ugovora ili pogodaba. Došli smo u Pariz s izjavom Balfourovom, ali ona nije bila osnivanje, već samo priznanje velikoga duševnoga fakta, naime životne snage židovskoga naroda i njezine potrebe za svijet. Ovu je duševnu činjenicu konferencija mira priznala i ona će se s vremenom utvrditi u zvaničnim dokumentima. Izradba tih dokumenata mora se zategnuti, jer se politički svijet ne može preko noći obnoviti. Zatezanje u rješavanju palestinskoga pitanja ima svoj razlog ne u palestinskim prilikama, nego u bojazni spoljašnjega svijeta. Prije no što se zaključi likvidacija turskoga teritorija, moraju se sklopiti mirovni ugovori. Palestina je dio turskoga pitanja. Ovo se pitanje mora u svojoj cjelini riješiti i ne smijemo zaboraviti, da druge tačke toga pitanja nijesu tako jednostavne, kao pitanje Palestine, židovske domaje. S vremenom sklopit će se turski ugovor, a Palestina će se povjeriti Velikoj Britaniji kao mandatarici saveza naroda s vladom u Palestini, koja je dužna do bude sklona prema idealu žid. domaje. Zadaća će Velike Britanije kao mandatarice biti veoma delikatna. Terminologija mandatskog ugovora bit će vrlo teška, jer mora da sadrži odnošaj Židova prema Velikoj Britaniji, prema Arapima i drugima, a s druge strane prema Savezu naroda. Pri tomu mora da se zadrži uvijek u očima, da Palestina ima da bude domajom za Židove.

Rezolucije konvencije o Palestini preporučaju, da se stvori međunarodna organizacija sa svrhom osnivanja industrijskih institucija na kooperativnoj podlozi uz razvijanje gospodarskih veza prema drugim državama; odredjenje komisija za studij pitanja useljivanja, za popravak sanitarnih prilika, za osnivanje informacionih ureda, za kontrolu importnog posla, za studij useljivanja velikih masa u skladu s pitsburškim programom, za uklonjenje haluke i njezino nadomještanje samoodržanjem, za stvaranje mogućnosti za naseljivanje demobilisanih vojnika.

U konvenciji je protiv vodstva vladala demokratska protustruja, ali su se na koncu izgadile sve opreke te su Brandeis, Mack, Wise, dr. Friedenwald, profesor Frankfurter, Lypski i Szold ponovno izabrani. U izvršnom odboru bile su neke lične promjene.

Palestinske pripreme u Rusiji. Cionistički ured u Kopenhagenu javlja: Prema vijestima palestinskoga ureda cionističke organizacije u Rusiji, osnovano je do sada u Rusiji 45 ahuza, koje su već primale od svojih članova prve uplatne obroke. Mogao bi se doduše i cijeli novac primiti, ali palestinski ured ne će to da učini radi nesigurnoga kurza ruskoga rublja i jer se novac ne može nigdje uložiti (sve su naime banke zatvorene).

Osim ahuza osnovane su još 4 građevne zadruge i više udruženja za preseljenje u Palestinu, koja rade sa velikim

uspjehom osobito u Bijeloj Rusiji. Velik broj ahuza osnovan je i u Ukrajini.

Palestinska komisija. Iz Partiza javljaju: Cijlonistička palestinska komisija bit će kompletna do konca oktobra. Sastojat će iz 11 članova, od kojih će biti 5 iz Palestine, a 6 iz zemalja galuta. Članovi iz galutskih zemalja bit će vjerojatno Weizmann, Usiškin, Ruppin, Feiwel i jedan Amerikanin. Ne zna se još, tko će biti šesti član komisije.

Pregovori o istoku nisu još dovršeni. Britske čete držat će zaposjednute sve dijelove, dok ne će između obih vlada da dođe do potpunog sporazuma.

Weizmann otputovao je u London. I Usiškin poći će u London, a onda će preko Trsta početkom oktobra poći u Palestinu, da s drugim inžinirima provede tehnička istraživanja.

Iz Jugoslavije.

U znaku gospodarskog antisemitizma. »Hrvat« od 10. septembra konstatuje, da ima medju izvozničarima, koje nabraja beogradski »Trgovinski glasnik« — naravno! — napadno mnogo Židova i naravno! — štampanih ćirilicom. (»Trgovinski glasnik« se štampa ćirilicom.)

Istina, mnogo je Židova u zadnje vrijeme promijenilo svoje ime, ali ipak ne će biti ispravno, ako »Hrvat« znatno pretežiti broj čisto hrvatskih i srpskih imena smatra imenima Židova. Tko bez optičkih obmana pročita tu listinu (preštampanu u »Obzoru«), taj će lako konstatovati napadno neznatni broj »židovskih izvozničara«, naročito, kad se zna, da su Židovi u trgovačkom staležu razmjerno mnogobrojno zastupani. Gospoda se veoma naprežu, da nam g. Slokata i sve one, koji izdavaju izvoznice, prikažu kao — protektore Židova! To je odviše neozbiljno, a da ne bi bilo odviše prozirno. Taj »griješ« ne može se demokratima ni uz najveću stranačku zagriženost spočitnuti.

U tome, što više, ima mnogo dodirnih tačaka između inače tako oprečnih stranaka; kad bi ih inače bilo toliko, ministarska bi kriza odavna bila riješena.

»Riječ SHS« u broju 321. čudi se, da je burza u Zagrebu na jom-kipur (4. septembra) bila zatvorena i pripisuje to tome, što su — »na žalost« u većini burzovni mešetari i burzovni disponenti naših banaka većinom Židovi, pa da moza »svakog Jugoslavena veoma uznemiriti ovakova neharmonost ili indolencija prema svojoj državi, prema sebi samima.« I tako dalje. »Riječ« valjda ne zna, da je to po pravilima zagrebačke burze (kao i velikih svjetskih burza) jedini blagdan Židova, koji burze respektiraju. Kad ga ne bi pravila odredjivala kao »burzovni praznik«, možda bi se antisemite jednako zgražale, kad bi vidjele, kako taj dan ne bi bio ni malo zaprekom, da burza posluje... Ali Židovi su im posvuda prekobrojni. Kad bi nekome palo na um, da se razmjerno znatnom udjelu Židova u izvjesnim zvanjima stane na put recimo time, da se kod agrarne reforme misli na privadjanje Židova ratarstvu, antisemite bi to jednako smatrale »neharmonost ili indolencijom prema svojoj državi«. Kad se govori o Palestini kao narodnoj domaji Židova, antisemite dovikuju Židovima »sretan put«, ali na drugoj strani intrigiraju protiv ži-

dovske Palestine. Što dakle preostaje? Poljsko-ukrajinski, Pobjedonoševljevi recept.

I na tu mržnju na inzulte, na toliko učestale antisemitske bilješke mal ne svih novina u Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu, Novom Sadu, gdjekoji naši prijatelji žele da uvijek reagujemo! Gdje da počnemo, gdje da svršimo? I što bismo postigli?

Slavni kriminalista Liszt, da ilustrira nepouzdanost svjedočkih iskaza i opasnost sugestije, donio je pred auditorij ploču s mnogo više crnih no crvenih točaka. A kad je pitao, koliko ima crnih između »mnogobrojnih« crvenih točaka, većinom su slušaoci naveli pretjeran broj crvenih točaka. Od sugestije antisemitizma stradali su Dreyfuss, Hilsner, Bejlis. U svakome od njih htjedose da pogode cijelo židovstvo. Jednako kao u bijesu na Trockoga, Kurt Eisnera, Rozu Luxemburg — i bankokrata Weissmayera.

»Vjesnik bankovnih činovnika«, preštampano je iz »Riječi SHS« bilješku »Neka se čisti« saglašavajući se s njome upisujući po tome bankovnim direktorima u grijeh, što su, tobože, burzovni disponenti banki i burzovni mešetari od reda Židovi. To je ponukalo židovske članove društva, bankovnih činovnika, da protiv ove grube povrede solidarnosti po vodstvu protestuju i izvedu iz antisemitskoga držanja vodstva konzekvencije. Umjesto da vodstvo popravi ovaj ružni čin davši do ličnu zadovoljštinu, ono po svome tajniku izjavljuje, da je istup Židova iz društva samo izlika za otpad od štrajka. Židovi su dakle trebali po njegovu mnijenju ustrajati u solidarnosti s onima, koji im u ime rasne mržnje otkazuju solidarnost napadajući ih kao Židove. Gosp. tajnik hoće kao da previdi, da se »Riječ SHS« ne obara na nedržavljanu u opće, već je naročito istakla Židove, a mi u bilješki »Riječi SHS« ne mogosmo naći ni one distinkcije između Židova nedržavljana i Židova državljana, koju nalazi u njoj g. dr. Politeo. Ne treba doista prekomjerne tankoćutnosti, već samo normalne doze iskrenosti, da se otkrije antisemitska nota u spomenutoj bilješci. Čemu ono usiljeno lučenje između Židova državljana i Židova nedržavljana? Mi ne znamo, ali sumnjamo, ima li između burzovnih mešetara i disponenta toliko nedržavljana Židova, ali treba da kažemo, da ne shvaćamo, zašto ako već iz rasne mržnje, koja se kao takova nužno proteže na sve Židove, ksenofobija ističe baš Židove, sve ako bi ti mešetari i disponenti bili većinom Židovi. Ogriješ li se tko o respekt, što ga duguje jeziku naroda, u kome živi i o svoje otadžbeničke dužnosti, treba da ga se osudi, bio on i od »privilegovanih patriota«, a ne smije da se jedna narodna grupa kao takova kolektivno objedjuje. To može da čini samo rasna mržnja, a ne smije da čini čovjek, koji o sebi tvrdi da je prožet »starozavjetnom misli najstrože pravde«. On ne će lučiti ljude u državljanu i nedržavljanu, već će ih hoće li, da vjerujemo u njegovu starozavjetnu pravdoljubivost, lučiti po etskim kriterijima.

Po ideji »najstrože pravednosti Staroga Zavjeta«, po kojoj ste, kako kažete, najveći Židov, Vaš je odgovor, g. dr. Politeo, morao drukčije da ispadne.

Otprilike onako, kako ste u pogledu Jevreja, reagovali na pisanje beogradske »Štampe« o »Hrvatskoj zemaljskoj banci« (broj »Vjesnika« od 15. 10. 1919.).

Početak radne sezone Židovskog narodnog društva u Zagrebu. Ciklus predavanja, što ga židovsko narodno društvo u Zagrebu kani prirediti, započelo je društvo dne 13. o. m. predavanjem dra. Isaka Altarza o bibliji i židovstvu. Prije toga spomenuo se dr. Aleksandar Licht žrtava pogroma, protestujući u ime čovječnosti protiv zvjerstava, koja se danomice počinjaju na našoj braći u Poljskoj, a naročito u Ukrajini. Dosta brojno nazočno općinstvo sa živim je saučesćem saslušalo ovaj dostojni govor u spomen žrtava pogroma.

Predavanje dra. Altarza bilo je puno etške židovske sadržine; govornik nastojao je naročito, da djeluje bez ikakva doktrinarstva. Ono je bilo jedan apel čovjeka, koji, odvraćajući se od savremenih prilika »valutarizma«, savremenog društva, hoće da povrati čovječanstvu idejnu čistocu biblijskih moralnih zasada. Kako je dr. Licht pri završetku istakao, bilo je to predavanje podesna intonacija za duh rada, na koji se Nacionalno društvo dalo. Slušaoci su ponijeli sa sobom dojam jednoga sata, koji ih je odveo iz svakidašnjosti u krug visokih etskih zasada biblije.

Naredno predavanje o savremenim problemima židovstva držat će vjerojatno dne 27. oktobra dr. Licht. Gosti imadu predavanjima pristup.

Židovsko gombalačko i športsko društvo »Makabi« u Zagrebu započelo je opet svoj rad, te daje članovima na znanje red vježbanja: Ponedjeljak od 7—8 srednjoškola, 8—7 muško članstvo, 9—10 prednjački zbor; Utorak 5—6 ženski podmladak i odrasle, 5—6 odrasle; srijeda 5—6 muški mladi podmladak, 6—7 odrasli podmladak, 7—8 srednjoškola, 8—9 muško članstvo, 9—10 prednjački zbor; četvrtak 5—6 ženski podmladak i odrasle, 6—7 odrasle djevojke; petak 7—8 srednjoškola, 8—9 muško članstvo 9—10 prednjački zbor; subota 5—6 muški mladi podmladak, 6—7 odrasli podmladak.

Jevrejsko nacionalno omladinsko društvo »Atehija« u Beogradu održalo je 5. oktobra o. g. svoj redovan glavni zbor na kome je posle saslušanja referata o društvenom radu u prošloj godini i davanja razrešnice upravnom odboru, izabrana nova uprava, koja se sastoji iz ovih lica: predsjednik Avram Azriel, podpredsjednik Avram Koen, sekretar Jakov Aroeti, blagajnik David Nahum, knjižničar Izak Garti, članovi Jakov Elias i Bencijon Avram. U nadzorni odbor birani su: Moša Rubenović, Žak Frid, Josif Levij i Lazar Semu.

Vjenčanje. Naš sumišljenik, senior Bar Giore, g. sanitetski major dr. Moša Munk vjenčao se dne 12. oktobra o. g. s gospođicom Nelly Abraham. Srdačno čestitamo!

Osiijek. Umoljavamo sumišljenike, da listove i pošiljke za židovsku čitaonicu, ferijalni klub židovskih akademičara i abiturijenata, te židovsko omladinsko društvo »Kaveret« šalju na adresu Osijek I. Kolodvorska ulica 25.

MJESNIM CIJONISTIČKIM ORGANIZACIJAMA.

Ovih dana izašla je brošura »Cijonizam, njegovo biće i njegova organizacija« od dra. S. Bernsteina, prevedena po dru. phil. I. Altarcu. Knjiga stoji K 7.—. Narudžbe imaju se slati na Savez Cijonista Jugoslavije, Zagreb, Ilica 31. III. kat.

Židovska djačka menza u Zagrebu.

»Žid. djačkoj menzi« pristupili su nadalje kao: Zakladatelj sa 2000 K Ana i Gerson Mandić, Zagreb.

Utemeljitelji sa 1000 K, Josip Hoffmann, Ella i Rikard Hirschler, Laura i Ignatz Neusser, Otto Stern, Zagr. gosp. izr. društvo »Helena Prister, Zagreb«.

Godišnji podupiratelji sa K 500: Laura i Julijo Deutsch, I. Adler, Zagreb. Žid. bog. općina, Travnik 510 K, A. Sommer, Mitrovica;

sa 300 K: Josip B. Deutsch, Zagreb. sa 200 K: Max Stern, Zagreb, »B'not Cijon«, Zagreb, Jehuda Makabi, Sarajevo;

sa 50 K: Lavoslav Klein, Zagreb, Žid. omladina Karlovac;

sa 30 K: Isak Salom, W. N. Rosenzweig, Dr. B. Zauderer, Abraham Salom, Jeruham Konforti, Abraham Konforti, Moritz Montilja, Dr. F. Rosenzweig, Hanni Pinto, Jakob M. Konforti, David J. Atlas, Moise Konforti, Haim Papo, Majer Schnetreppl, Mešulem Weiser, Moise Finci.

Darovatelji: sa 300 K M. F. Trst, pok. Hedviga Löwy, Zagreb, Hrv. industria papira, Zagreb.

sa 100 K: N. Schwarz, Vrpolje, Max Kraus, Zagreb, Robert Pscherhof mj. vijenca na odar pok. Ž. Weinberger;

sa 50 K: Dr. M. Pscherhoff i Zlata Pscherhof mj. vijenca na odar pok. Ž. Weinbergera, Vilim Prevarek, Wien, Josip Lackenbach, Wien. sa 20 K: gdja Haiman.

Gdja. Reza Steindler sakupila u Tuzli 200 K. Umjesto čestitanja prigodom velikih blagdana: Jacques Reiss 50 K, Felix Hirschler 50 K, Jakob Lachman 50 K, Artur Gross 30 K, Moritz Hirschler 10 K, Mhan Hirschler 5 K, Lavoslav Kohn, Vlaška ul. 20 K, Ernest Fürst 20 K, Max Hirschler 30.

Svim darovateljima najtoplije zahvaljuje društvo i ovim načinom.

Radi štrajka bank. činovnika moljemo još ostale avizirane iznose primiti.

MICIKA SCHÖN
ŠANDOR FÜRST

zaručeni. 181
Zagreb 12. listopada 1919.

ELSA WACHTEL
ALBIN MANDLOVIĆ

zaručeni. 182
Nova Gradiška, Tišri 5680

PARIS

136. Boulevard Magenta. Téléphone Nord 28-96.

Agenturni i komisioni posao

Henry H. Neuman.

Tvrtka raspolaže zagrebačkim
REFERENCAMA.

DOPISIVANJE na srpsko-hrvatskom, francuskom, engleskom, španjolskom, talijanskom i njemačkom jeziku.

U MJESTO KOKSA

može se rabiti u željeznoj peći (Koks-peći)

DRVENI UGLJEN.

Dobiva se po 100 kg. (4 vreće) za K 120 kod

Hrvatskog prometnog društva za ugljen.

A. O. Schwarz, Ilica 26.

TVORNICA ŠTAMPILJA

ŠANDOR SCHNELLER

REZBAR — GRAVEUR

ZAGREB

STROSSMAYEROVA ULICA BROJ 6.

JOSIP BRÜLL

špediterska radnja

ZEMUN

Bežanijska ulica 22. 147

NA VELIKO

NA VELIKO

MANUFAKTURNE ROBE

NUDJA UZ JEFTINE
CIJENE TVRŤKA

I. DRAGONER,

ZAGREB, ILICA 21. (dverište)

KONZUM D. D.

ZA PROMET SA ROBOM.

ZAGREB, Ilica 37.

Telefon 23-49, brzojupi „DIONKONZUM“

Prodaje sve vrsti kolonijalne i specerajske robe

na veliko.

169

Goriva drva

I. vrsti imadem i držat ću stalno na skladištu i to piljena i cijepana, na hvate i vagone. Zamčujem brzu i točnu izvedbu cijenjenih narudžaba, za koje najučtivije molim.

Skladišta:

Savoka cesta 58. i Tratinaka cesta 21
Telefon 23-58.

SIMON KRON

Dr. Žiga Bauer, Sarajevo

ordinira za ženske bolesti.

Vojvode Stepa obala 24A

(nad „Židovskom bankom“).

145

TVORNICA PROMETA
JULIO SINGER
ZAGREB, ILICA 52.
TELEFON 19-26.

SCHOTTEN I DRUG

Vrhovčeva ulica ZAGREB Vrhovčeva ulica

Prodaja vreća.

Kupuje sve vrste rabljenih vreća

∴ uz najvišu dnevnu cijenu. ∴

168

Norbert Weiss

Agenturna i komisionalna radnja

ZAGREB

Bakačeva ul. 4. — Telef. 733

Nudja kolonijalnu i specerajsku robu sa skladišta u Zagrebu. 168

HATIKVA DOPISNICE

zdalo žid. akad. društvo JUDEJA dobivaju se kod

Povjereništva žid. narodnog fonda

ZAGREB, Ilica 31.

Cijena 2 K po komadu.

Skladište svakovrstne
manufakturne robe, čarapa i rubaca (marica) na veliko ∴

A. Schrenger

Zagreb

Baruna Jelačića ul. 2.

Telefona broj 20-89.